

Войцьо І. М.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ, ВИКОРИСТАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ВЖИВАННЯ АМЕРИКАНІЗМІВ У ТВОРІ ДЖОДЖО МОЙЕС «ДО ЗУСТРІЧІ З ТОБОЮ»

У статті досліджується переклад англомовної лексики українською мовою. Уперше про- водиться ретельний лінгвістичний аналіз, що підкреслює актуальність дослідження. Співвід- носячи поняття еквівалентності та адекватності на прагматичному рівні, автор визначає адекватність як найефективніший критерій перекладу лексики, що вивчається. Із точки зору сучасних уявлень про інвалідність, порушення фізичного або психічного здоров'я, як і будь-яка функціональна зміна організму, – щось більше, ніж просто медичне явище. Як це порушення віді- б'ється на процесі соціалізації людини – на дитині або дорослому, чоловікові або жінці, на його або її сім'ї, інших навколишніх, залежить від сприйняття і ставлення до цього явища в суспільстві. Уявлення про людину з обмеженими фізичними можливостями, засноване біль- шою мірою на загальноприйнятому сенсі, ніж на дійсних знаннях людства про інвалідність, формуються в культурі і втілюються в різних видах мистецтва (літературі, кінематографі та ін.). Починаючи з легенд і класичних міфів до сучасної літератури, більшість фізично неповноцінних персонажів оточені атмосферою «інакшості», відмінності від інших, яка створюється через демонстрацію їхньої уцербності. Дана стаття присвячена вивченню особливостей вживання і перекладу американізмів у сучасній англомовній художній літера- турі, оскільки в даний момент найбільшого поширення набув саме американський варіант англійської мови у всіх сферах життєдіяльності людини. На матеріалі роману Дж. Мойес «До зустрічі з тобою» були розглянуті різні види американізмів і проаналізовані характерні риси їх вживання і перекладу. У статті розглядаються особливості художнього твору і його переклад, зокрема прийоми лексичних трансформацій. Матеріалом для дослідження послу- жив такий твір, як «До зустрічі з тобою» Дж. Мойес. Результати, наведені в даній роботі, можуть бути використані під час дослідження в інших художніх текстах, а також до- поможуть збільшити «інклюзивний» словник та вдосконалити розуміння цього образу в літера- турі різних країн світу, тому що ця проблема завжди існувала і була злободенною.

Ключові слова: американізми, лексичні американізми, інклюзія, інклюзивна лексика, пере- клад, адекватність, еквівалентність, перекладацькі трансформації, граматичні трансфор- мації, особливості художнього тексту, аналіз, роман.

Постановка проблеми. У лінгвістичній науці феномен інклюзії все ще недостатньо вивче- ний. Цей факт іноді може спричинити труднощі у роботі з такою специфічною лексикою. Сам термін «інклюзія» походить від дієслова «вклю- чати».

Якість перекладу та його історичний розви- ток – два аспекти, які привернули увагу пере- кладачів та теоретиків протягом багатьох років. Головною метою всіх досліджень є спроба роз- різнити вільний та дослівний переклади із точки зору понять адекватності та еквівалентності.

Т.А. Єгорова трактує адекватний переклад як досить розмитий термін – високий ступінь пере- дачі всіх елементів та форм оригіналу мовою перекладу [2].

Що стосується поступальної еквівалентності, слід згадати ідею К. Рейса та Х. Вермеєра. Вони вважають еквівалентність особливим випадком адекватності. Під цим терміном вони розуміли взаємозв'язок між окремими знаками або цілими текстами мов, які контактують у процесі пере- кладу [7].

Перекладацькі трансформації, до яких вдаються перекладачі під час адаптації літературного тексту в процесі перекладу його змісту на іноземну мову, здійснюються з метою досягнення адекватності на різних рівнях через такі фактори: необхідність збе- реження авторського ідіоматичного стилю та ідіо- лекту, що виражаються у використанні незвичних синтаксичних конструкцій та епізодичних лексич- них комбінацій із метою створення особливого

емоційного ефекту для досягнення більшої виразності та певний вплив на читача.

Наведемо приклади, засновані на наведеній вище класифікації:

А. Загальноживаний словник.

Перекладач використовує упушення (хто бачив), щоб привернути увагу читача до детального опису фізичного дефекту героїні. Адекватний переклад фрази “out of whack”, яка при посиленні на єдину еквівалентну відповідність мала б значення «не в порядку», можна простежити на рівні семантичного розвитку.

Перекладач досягає адекватності, посилячись на антонімічний переклад, а саме шляхом реструктуризації синтаксичної структури цілого речення та заміни позитивної форми «Я включений у все» на протилежне значення «участвовать у меня никак не получается».

В. Контекстуально залежна стилістично забарвлена лексика.

У цьому випадку перекладач змінює синтаксичну структуру речень із пропуском на одному сегменті оригінального тексту та додаванням на іншому, використовуючи таким чином компенсацію. При порівнянні синтагм ясно, що їхні межі розмиті. Вимога до адекватності перекладу, зумовленого умовами контексту, визначає стилістичне забарвлення висловлювання героя.

– Я буду вашими угодами та колесами щодня [6, с. 34]. – Тепер я у твоєму особистому розпорядженні [5, с. 39].

Згідно з Інтернет-Кембриджським словником, фраза «колесо і діло» має значення «намагатися отримати прибуток або отримати перевагу, обманюючи людей або порушуючи звичні правила» [1]. Перекладач знайшов найбільш підходящий вираз, надавши фразі особливий тон, що відповідає контексту.

Як видно із прикладів, у групах контекстуально залежних стилістично забарвлених та загальноживаних словників інклюзивного профілю переважає адекватний переклад, мотивований, найчастіше, контекстом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальність дослідження зумовлена збагаченням словникового запасу інклюзивного профілю, що передається переважно шляхом адекватного перекладу. Його можна пояснити мінливістю перекладу літературного тексту через позицію, в якому перекладач виступає в ролі агента з відображенням, інтерпретатором тексту оригіналу, а основною функцією такого перекладу є передача реципієнту художньо-естетичного потенціалу оригіналу.

Предметом дослідження є особливості використання інклюзивної лексики та вживання американізмів у творі Джорджо Мойес «До зустрічі з тобою», а об'єктом є безпосередньо твір.

Для досягнення зазначеної вище мети необхідно виконати такі завдання:

– з'ясувати та проаналізувати особливості мовного перекладу в тексті твору у процесі перекладу з англійської на українську;

– дослідити використання інклюзивної лексики та вживання американізмів.

Нами були використані такі методи дослідження, як метод зіставного аналізу, метод словникових дефініцій, описовий метод, що заснований на аналізі та класифікації лексики, що вивчається.

Слід відзначити, що американізми зустрічаються в галузі фонетики, орфографії, граматики та лексики. Що стосується англійської мови, то в США воно відрізняється найбільшою мінливістю літературних норм, які є в Англії. У якості основного фонетичного відмінності в американському варіанті англійської мови В.В. Ощепкова виглядає тональними моделями. За її словом, «в американському варіанті присутня практично одна рівна шкала і нічого не знаючий тон» [2, с. 49]. Ця тональна модель позначає звукову композицію американського варіанту мови.

Грамматична різниця між британськими та американськими стандартами мови мінімальна і тому менше всього впливає на взаєморозуміння між жителями Великобританії та США. Тем не менше, ряд американських граматичних нюансів досить замінені і заслуговує уваги. Вживання тимчасових американізмів може розходитися з класичним британським стандартом. Там, де британська граматики вимагає однозначного використання часу Present Perfect (наприклад, у пропозиціях з обставинами часу вже, ще і т. п.) Американці можуть використовувати Past Simple та ін.

Окрім граматичних та фонетичних особливостей американського варіанту в англійській мові, ми можемо спостерігати лексичні особливості. Лексичні американізми – це слова, які є для англичан новими, вони формуються на загальноанглійському мовному матеріалі.

Таким чином, слід відзначити, що американізми – це достатньо поширене явлення, яке має свої особливості та проникло практично у всі мови сучасного світу.

Формування цілей статті. Метою статті є вивчення особливостей перекладу творів із використанням американізмів та інклюзивної лексики.

Виклад основного матеріалу. У цій статті ми готуємося вивчити використання розглянутих нами знахідок у сучасній художній англомовній літературі, виявити їх особливості, характерні риси, а також виділити основні способи їх перекладу українською мовою. У якості фактичного матеріалу було вибрано твір відомої англійської письменниці Джорджо Мойес «До зустрічі з тобою» та його офіційний переклад, виконаний Кілановой А.С.

Лише деякі американізми відрізняються написанням:

«The roads are slick with water, the gray light shining on the mirrored pavement» [3, с. 12].

Дороги слизькі від води, сіріє, відблиски грають на дзеркалі мостової [4, с. 7]

Дане написання слова *сіре* зустрічається в американському англійському, отримав популярність у американців приблизно в 1850-х роках. В англійському ж варіанті це слово пишеться через букву «e» – *сірий*. Як в американському, так і в англійському варіанті дане слово перекладається за допомогою функціонального аналогу та має значення українською мовою – «сірий».

«Like throwing yourself out of airplane» [3, с. 10].

«Наприклад стрибати з літака» [4, с. 6].

В англійському словнику в значенні «літак» вживається слово *aeroplane*, в американському це слово пишеться як *airplane*, що ми і бачимо в наведеному вище прикладі. Ці слова різні за правописом, але однакові за значенням і мають функціональний аналог в українській мові.

«After Nathan had left I would program the radio or television for Will, dispense his pills, sometimes crushing them with the little marble pestle and mortar» [3, с. 58].

«Після відходу Натана я налаштувала радіо або телевізор для Уїлла, відміряла таблетки, іноді товкла їх маленьким мармуровим товкачем в ступці» [4, с. 34].

Далі розглянемо кілька прикладів лексичних американізмів:

«No. Nor the apartment, the holidays, the life ... I believe you met my ex-girlfriend» [3, с. 102].

«Від роботи, від квартири, від розваг, від колишнього життя. ... Здається, ви знайомі з моєю колишньою дівчиною» [4, с. 59].

Слово *apartment* перекладається українською мовою як «квартира», але якщо ми знайдемо більш точне і розширене значення цього слова, то побачимо, що це кілька кімнат на поверсі величезного будинку, де хтось живе. Дана лексична одиниця утворилася від французького слова, що

означає «приватні кімнати, які використовуються однією людиною». У британському варіанті ж англійської в такому значенні вживається слово *flat*, але це квартира, частина великої будівлі, де живуть люди. Це слово походить від шотландського слова, що має значення «поверх будинку».

«But no, we crossed the vast expanse of linoleum, me pushing the baggage trolley, Nathan pushing Will, and as the glass doors opened, there they were, standing at the barrier, side by side in some rare semblance of unity» [3, с. 378].

«Я штовхала багажний візок, Натан котив крісло Уїлла, і, коли скляні двері відкрилися, вони пліч-о-пліч стояли біля загородки, нагадуючи дружню сім'ю, що траплялося рідко» [4, с. 212].

В англійській мові слово *багаж* вживається як *luggage*. Американізм *baggage* має на увазі не багаж в цілому, а саме, сумки, валізи або навіть багаж знань. А ось слово *luggage* може бути застосовано до особистого багажу конкретної людини. Що стосується перекладу даної лексичної одиниці, то перекладач скористався граматичною заміною, змінюючи іменник на прикметник.

Наведемо також кілька прикладів, що зустрілися як граматичні особливості американізмів:

«...I heard my voices low swallowed by it, and couldn't work out what to do with my hands» [3, с. 54].

«...Я стежила, як вона повільно поглинає мій голос, і не могла придумати, куди подіти руки» [4, с. 31].

У даному прикладі вживається слово *slow* як прикметник, хоча в британському варіанті вжили б наріччя *slowly*.

«Where are me and Thomas supposed to go on weekends?» [3, с. 160].

«А де ми з Томасом будемо жити на вихідних?» [4, с. 91].

В американському варіанті вживають прийменник «*on*» перед вихідними, тоді як британське стійкий вираз «*at the weekend*». Переводяться дані словосполучення українською мовою однаково.

Згідно з проведеним дослідженням, можна стверджувати, що американізми достатньо широко вживаються в творах сучасної художньої літератури. Мова героїв Джорджо Мойес відображає стан сучасної розмовної мови британців і американців, що входять в різні вікові і соціальні групи, що дозволило нам вивчити характерні особливості функціонування американізмів в мові окремих представників цих мовних спільнот. До американізмів ставилися не тільки певні лексичні

одиниці, що з'явилися в США і мають відмінності від британських версій, але також і слова і словосполучення, які мають відмінності в написанні і граматиці вживанні. Що стосується перекладу розглянутих нами явищ, то основна маса з них має функціональні аналоги в українській мові, тому їх передача не становить труднощів.

Перекласти – значить висловити вірно і повно засобами однієї мови те, що вже виражено раніше засобами іншої мови [1, с. 395]. Художній переклад – це свого роду мистецтво, в результаті якого твір на мові оригіналу відтворюється на іншій мові. Говорячи про особливості перекладу художніх текстів, необхідно зауважити, що існує ряд вимог, які перекладач повинен виконувати для створення максимально повного уявлення оригіналу іноземною мовою. Справа в тому, що перекладача художнього тексту можна також назвати письменником. Чуковський говорив, що перекладач – скоріше всього талант. Він не фотографує оригінал, він відтворює його творчо [2, с. 134]. Твір має бути переведено так, щоб стиль автора і сюжет художнього тексту були збережені в повному обсязі.

Складність такого перекладу полягає в тому, щоб передати первозданний шарм твору, зберігаючи при цьому інтерес читача. Перекладачам необхідно мати запас фонових знань і, також, як і письменникам, необхідний багатосторонній життєвий досвід, безперервно поповнює їх запас вражень. Основним завданням перекладу будь-якого художнього твору є досягнення адекватності. Для цього перекладачеві необхідно провести ряд трансформацій для повної передачі інформації вихідного тексту. Вілен Наумович Комісаров перекладацькою трансформацією називає перетворення, за допомогою яких можливий перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу в зазначеному сенсі [3, с. 32].

Розглянемо класифікації перетворень В.Н. Комісарова. Лінгвіст до лексичних трансформацій відносить транслітерацію і транскрибування, калькування та лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація і модуляція). Перш за все ознайомимося з такими видами перекладацької трансформації, як транскрипція і транслітерація. Згідно з В.Н. Комісаровим, транслітерація – це спосіб перекладу лексичної системи оригіналу шляхом відтворення її графічної форми за допомогою букв мови перекладу [3, с. 78]. Переклад за допомогою транскрипції має на увазі, що відтворюється звучання слова оригіналу, в той час як транслітерація передає його графічну заміну.

Однак перш ніж використовувати прийом транскрипції або транслітерації, перекладачеві необхідно провести термінологічний і культурологічний аналіз, для того щоб визначити можливі прийняті форми передачі терміна, встановлені у світовій практиці перекладу. Наступним прийомом перекладацької трансформації є калькування. Ахманова О.С. дає таке визначення процесу калькування: «Калькування – це утворення нових слів або введення в мову нових засобів синтаксичної побудови шляхом запозичення лексико-семантичних і лексико-синтаксичних моделей іншої мови або мов із заповненням їх морфемами даної мови» [6, с. 188]. Казакова ж зазначає, що перекладач під час використання калькування, на відміну від транскрипції, не завжди механічно переносить вихідну форму слова в мову перекладу. У деяких випадках йому доводиться використовувати трансформації [7, с. 88]. Даний вид перекладацької трансформації є найбільш поширеним прийомом перекладу реалій. Для перекладу терміном під час калькування або відтворюється тип словосполучення, або перекладається структура слова.

У перекладі існують випадки, коли в МР відсутнє слово з таким широким значенням. У таких випадках перекладач вдається до такого виду трансформації, як конкретизація. В.Н. Комісаров під конкретизацією має на увазі заміну слова чи словосполучення МП (мова перекладу) з більш широким предметно-логічним значенням слова і словосполучення МР (мова рецептор) з більш вузьким значенням. У результаті застосування цієї трансформації створювана відповідність і вихідна лексична одиниця виявляються в логічних відносинах включення: одиниця МП висловлює родові поняття, а одиниця МР – виражає видові поняття [2013, с. 101].

Наприклад: Uh-oh. I did not put salt in the sugar cellars again, did I? («Me before you» Jojo Moyes, 2012). Невже я знову насипала сіль в банки для цукру? (Пер. А. Кіланова, 2013). А. Кіланова при перекладі замість розділового питання використовувала іншу лексичну одиницю для створення більшої виразності російською мовою. У представленому нижче прикладі перекладач замінив загальне поняття проведення часу поза домом на романтичний вечір. It is not exactly a night out, is it? («Me before you» Jojo Moyes, 2012).

Прийом генералізації – це прийом заміни одиниці вихідної мови з вузьким значенням одиницею мови, що є з більш широким значенням. Розширення (генералізація) вихідного застосовується тоді, коли міра інформаційної упорядкованості

вихідної одиниці вище заходів упорядкованості, відповідної їй за змістом одиниці в мові, що [7, с. 47]. Прийом генералізації використовується в тому випадку, якщо в мові перекладу немає конкретного поняття, подібного поняттю вихідного тексту. Так, наприклад, у творі Джордж Мойєс «До зустрічі з тобою» перекладач А. Кіланова застосувала такі трансформації: *The tables still sported Formica tops, and the menu had not altered since I started* («Me before you» Jojo Moyes, 2012).

У наступному прикладі перекладач також замінює приватне поняття загальним. *It looks like the castle is definitely going to start doing its own refreshments* («Me before you» Jojo Moyes, 2012).

Наступним прийом трансформації, за Комісаровим, є модуляція або смисловий розвиток. Згідно з В.Н. Комісаровим, модуляція – це заміна слова або словосполучення МП одиницею МР, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці [2, с. 17]. При смисловому розвитку семантична структура тексту, словосполучення піддається змінам і може отримувати нові елементи (заміна всіх або більшості елементів). Даний вид перекладацької трансформації є досить складним і вимагає досвіду і майстерності перекладача.

Сьогодні в лінгвістиці зростає інтерес до тексту, котрий вивчається в різних аспектах і трактується в різноманітних галузях гуманітарної науки. Текст розглядається дослідниками як структурно-семантичне формування, якась складна єдність, що характеризується комунікативною цілісністю, смисловою завершеністю, логічними, граматичними, семантичними зв'язками. Вивченням семантичного простору тексту займалися такі дослідники: Алефіренко Н.Ф., Арнольд І.В., Бабенко Л.Г., Гальперін І.Р., Кухарен В.А., Лукін В.А., Ніколіна Н.А., Brekle Н.Е., Dressier W., Eco U.

Також автор у художньому тексті використовував опущення допоміжних дієслів у питальних реченнях, усічені конструкції, переривання оповіді, виражене у три крапки. Слід зазначити, що часте використання таких графічних засобів говорить про припинення мовлення і недомовленості. Автор навмисне використовує дані прийоми, щоб створити і передати важку напружену обстановку в ситуації (*They were ... very close ... for a bit*) [8, с. 52].

Висновки і пропозиції. На закінчення хотілося б відзначити, що одним із головних літературних прийомів, які використовує автор, є антитеза. У романі представлені дві абсолютно різні людини, і, отже, Джордж Мойєс використовує різні лексичні та виразні засоби побудови образів своїх героїв. Сучасний текст включає в себе набір мовних знаків, які автор майстерно використовує в романі, що не викликає у читача труднощів у розумінні тексту. Таким чином, інтерпретації тексту читачем у процесі його сприйняття, тобто актуальність його семантичного простору, адекватні, зрозумілі, наближені до життя сучасного читача. Можна з упевненістю сказати, що питання вивчення американізмів залишається відкритим, оскільки будь-яка мова постійно розвивається і змінюється. Слід зазначити, що існує безліч класифікацій лексичних трансформацій. Кожен перекладач має право використовувати будь-яку з них, при цьому не забуваючи про головне завдання перекладача. А основною метою перекладу будь-якого художнього твору є адекватний переклад. З метою досягнення адекватності перекладачеві необхідно вміти здійснювати відповідні перетворення (трансформації) для вірної передачі інформації, що міститься в тексті оригіналу, читачеві.

Список літератури:

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. Изд. 3-е. Москва : Изд-во Комкнига, 2005. 569 с.
2. Егорова Т.А. Филологические науки проблема определения адекватности и эквивалентности перевода. Уфа, 2018. 189 с.
3. Казакова Т.А. Практические основы перевода. Санкт-Петербург : Изд-во Союз, 2005. 320 с.
4. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В.Н. Комиссаров. Москва : Альянс, 2013. 253 с.
5. Ощепкова В.В. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии. Москва : «Издательство Глосса-Пресс», Санкт-Петербург : Издательство «Каро», 2004. 336 с.
6. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков. Москва : ООО Издательский Дом «Филология три», 2002. 416 с.
7. Чуковский К. «Высокое искусство». Москва : Время, 2014. 448 с.
8. Мойєс Дж. «До встречи с тобой». Москва : Издательство «Иностранка, Азбука-Аттикус», 2013. 306 с.
9. Мойєс Дж. До встречи с тобой (перевод Килановой А.) Иностранка. Москва, 2015. 480 с.
10. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/wheel-and-deal> (дата обращения: 14.10.2018).

11. Moyes J. «Me before you». Издательство: Penguin UK , 2012. 442 с.
12. Moyes J. Me Before You. London, 2012. 480 p.

**Voitso I. M. EXPLORING THE PECULIARITIES OF TRANSLATION,
THE USE OF INCLUSIVE VOCABULARY AND THE USE OF AMERICANISMS
IN THE WORK OF JOJO MOYES “ME BEFORE YOU”**

The article examines the translation of English vocabulary into Ukrainian. For the first time, a thorough linguistic analysis is conducted, which emphasizes the relevance of the study. Correlating the concepts of equivalence and adequacy on a pragmatic level, the author defines adequacy as the most effective criterion for translating the vocabulary being studied than just a medical phenomenon.

How this violation will affect the process of socialization of a person – a child or adult, man or woman, his or her family, others, depends on the perception and attitude to this phenomenon in society. The idea of a person with disabilities, based more on the conventional sense than on the actual knowledge of mankind about disability, is formed in culture and embodied in various arts (literature, cinema, etc.). From legends and classical myths to modern literature, most physically defective characters are surrounded by an atmosphere of «otherness», difference from others, which is created through the demonstration of their shortcomings. This article is devoted to the study of the peculiarities of the use and translation of Americanisms in modern English-language fiction, as at the moment the most widespread is the American version of the English language in all spheres of human life. The material of J. Moyes's novel «Me before you» considered various types of Americanism and analyzed the characteristics of their use and translation. The article considers the features of a work of art and its translation, in particular the methods of lexical transformations. The material for the study was such a work as «Me before you» by J. Moyes. The results presented in this paper can be used in research in other literary texts, and also help to increase the «inclusive» vocabulary and improve the understanding of this image in the literature of different parts of the world, because this problem has always existed and was topical.

Key words: Americanisms, lexical Americanisms, inclusion, inclusive vocabulary, translation, adequacy, equivalence, translation transformations, grammatical transformations, features of the literary text, analysis, novel.